

Gerbrand Adriaenszoon Bredero, *Groot Liedboek* (1622)

Vragen en opdrachten voor de leerlingen

Illustratie: Gerbrand Adriaensz. Bredero (1585-1618). Het onderschrift luidt: 'Gerbrand Adriaensz Brederode Amsteldammer is ghebooren in't jaer 1535, den 16.en Maert, ghestoruen den 23.en Aug.ti des Jaers 1618, op d'uer zyns gheboortes, tusschen 9. ende 10 ueren 's voormiddaghs.' (Publiek domein). Bron:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Gerbrand Adriaensz. Bredero.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Gerbrand_Adriaensz._Bredero.jpg)

Inleiding

Er zijn weinig dichters uit de oudere Nederlandse literatuur van wie de stem nog zo direct en herkenbaar tot ons spreekt als die van Gerbrand Adriaenszoon Bredero. In 1522 verscheen zijn *Groot Liedboek*, een bundel met meer dan tweehonderd liederen en gedichten. Het liedboek bevat drie afdelingen, onder de titels *Boertig*, *Amoureuus* en *Aandachtig* (of ernstig). Uit elk van die drie afdelingen hebben we telkens één lied gekozen. De boertige liederen zijn genretafereeltjes, zoals we die ook in de zeventiende-eeuwse schilderkunst aantreffen. In de liefdesliederen maken we kennis met een minnaar, die veel liefdesverdriet te verwerken kreeg. In de ernstige of vrome liederen spreekt de dichter in aangrijpende bewoordingen over het menselijk tekort en smeekt hij om genade en de hulp van God.

Wie was G.A. Bredero?

Gerbrand Adriaensz Bredero (1585-1618) kwam voort uit de gegoede burgerklasse. Zijn vader was niet alleen een welgestelde schoenmaker, maar ook een bemiddelde zakenman, die zijn zoon een behoorlijke, niet-klassieke, opvoeding meegaf. Hij heeft niet zoals Vondel op latere leeftijd Latijn en Grieks geleerd, maar hij kende redelijk Frans en werd in het atelier van de italianiserende Frans Badens opgeleid tot schilder, wat indertijd een erkend maatschappelijk beroep was, in tegenstelling tot het dichterschap. Maar noch van hem, noch van zijn leermeester zijn er schilderstukken bekend.

Bredero was een vrolijke, snel verliefde, maar in de liefde weinig succesvolle jongeman, lid van de rederijderskamer 'De Eglentier' en later van de 'Eerste Duytsche Academie'. De zaak van zijn vader lag in de Nes in Amsterdam, en al was deze buurt toen nog niet een typische volkswijk, toch maakte Bredero er al jong kennis met het geanimeerde leven op de straat en in de taveerne, met de kaatsbaan en de schuttersverenigingen. Van de schutterij was hij vaandrig, en als hij in een van zijn gedichten een wedstrijd in het drinken beschrijft tussen de Amsterdamse schutters en de 'Haarlemsche drooghe harten', en dan met trots van de 'vaenderigh' vertelt hoe die een kan bier leeg drinkt zonder ze met de handen te beroeren, dan is de lezer graag geneigd aan te nemen, dat Bredero het hier over een huzarenstukje van hemzelf heeft. Het is in deze tekening van het Amsterdamse volksleven dat Bredero uitmunt. Als spontaan volksdichter mist hij de aristocratische verfijning van een Hooft, maar in de plaats daarvan is er bij hem een warme menselijkheid. Als wij hem alleen maar beschouwen als de vrolijke en verliefde jongen, is het beeld wel heel onvolledig. Naast de levensdrift van zijn vader bezat Gerbrand Adriaensz de

vroomheid van zijn moeder, naast de uitgelatenheid is er ook de inkeer. Hij was zich bewust van het vergankelijke van dit leven ('t Kan verkeren' is zijn lijfspreuk) en uit menig ontroerend lied blijkt zijn godsvertrouwen.

Gerbrand Adriaensz Bredero is ongetrouwd gebleven en jong gestorven. Toen hij in de winter van 1617-18 per slede uit Haarlem terugkeerde, zakte hij door het ijs en misschien is hij aan de ziekte die daarop volgde op 33-jarige leeftijd overleden. Maar het is ook best mogelijk dat hij in een depressie en uit liefdesverdriet een wanhoopsdaad heeft begaan. We weten we niet.

In 1985 verscheen R. van Stipriaan, *De hartenjager. Leven, werk en roem van Gerbrandt Adriaensz. Bredero*. Van Stipriaan ontrafelde de mythen en mysteries rond Bredero in een rijk gedocumenteerde en voortreffelijk geschreven synthese van de auteur en zijn werk.

Illustratie: Titelblad Gerbrand Adriaensz Bredero, *Boertigh, amorus, en aendachtigh groot lied-boeck*. Amsterdam, Cornelis Lodewijcksz vander Plasse, 1622. (Publiek domein). Bron: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Boertigh, amorus, en aendachtigh groot lied-boeck.jpg](https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Boertigh,_amorus,_en_aendachtigh_groot_lied-boeck.jpg)

Het liedboek van 1622

De lyriek van Bredero is na zijn dood gebundeld in het *Boertigh, amouereus en aendachtigh groot lied-boeck* (1622). Waarschijnlijk heeft de dichter deze bundel zelf nog voor zijn dood in zekere mate voorbereid. Het is bekend dat er in 1616 te Leiden een *Geestigh liedt-boecxken* was uitgegeven, al is daarvan geen enkel exemplaar teruggevonden. Van een herdruk van deze uitgave uit 1621 bestaat slechts één exemplaar. Het *Groot lied-boeck* (1622) is de enige volledige editie, die na zijn dood werd samengesteld en uitgegeven door Cornelis Lodewijcksz vander Plasse in Amsterdam.

De drie in de titel genoemde genres volgen de rederijkerstraditie: 'int sotte', 'int amouereuze' en 'int vroede'.

De boertige liedjes behoren tot het beste van wat Bredero heeft geschreven. In dit genre is hij uitgegroeid tot een volwaardige renaissancistische dichter, die de rederijersdichtkunst achter zich heeft gelaten en aandacht heeft voor levensechte voorstellingen in een ongeunstelde taal. Onder de boertige liedjes treffen we meesterstukjes aan als 'Boerengeselschap', 'Van Gijsjen en Trijn Luls', 'Een oudt bestevaertje met een jong meysjen' en 'Haarlemsche drooghe Harten'. In een kleurige volkstaal worden hier kluchtige levensverhoudingen uitgebeeld op een wijze die verwant is aan befaamde genreschilders als Adriaen Brouwer, Adriaen van Ostade en Jan Steen. De beschaafde stedelingen konden zich hiermee vermaken, maar tegelijk werden ze eraan herinnerd dat ze geacht werden zich niet zoals de boeren te gedragen.

De boertige liedjes vertellen over het algemeen een verhaaltje, dat soms gevolgd wordt door een expliciete zedenles van de verteller. De talrijke liefdesliedjes, die het hele 'amouereuze' deel vullen, apart getiteld is als *De groote bron der minnen*, zijn echter lyrisch van aard. Meestal is er een 'ik' aan het woord, die uitdrukking geeft aan de wisselvallige emoties van de minnaar. Daarbij is veel vaker sprake van liefdesverdriet dan van liefdesvervulling. Maar we mogen hieruit niet besluiten dat ze de weerslag zijn van Bredero's persoonlijk liefdes- en gevoelsleven. Het is overigens bijzonder moeilijk om uit de niet te dateren teksten te besluiten tot biografische verwijzingen. Tot de fraaiste en meest persoonlijke liefdesverzen behoren: 'Al ben ick schoon liefje niet machtig rijck', 'De minne die in mijn hartje leyt', 'Kon ick eens recht bedwingen', 'Mocht ick verwerven 't geen ick wou', 'Ooghen vol majesteyt' en het ongeëvenaarde lied 's Nachts rusten meest de dieren'.

Het *Aendachtigh lied-boeck* ten slotte bevat vrome, ernstige teksten, soms getuigend van inkeer en berouw. Maar dat betekent niet Bredero zelf zich na een losbandig leven op zijn sterfbed bekeerd zou hebben tot christelijke boetedoening. We mogen wel aannemen dat zijn gemoed af en toe gekweld werd door zondebesef en dat hij die wisselende stemmingen van zijn eigen gemoed in zijn geestelijke liederen heeft vertolkt. 't Kan nu eenmaal verkeren, weet je wel.

Niet alle poëzie van Bredero wordt even hoog aangeslagen. In zijn zuiverste lyriek echter bezit hij wel een natuurlijkheid, een echtheid en een directheid, waarbij Hooft als gekunsteld en Vondel als pathetisch aandoet.

1. Boerengezelschap

1. Bekijk het onderstaande schilderij. Beschrijf in de eerste plaats wat je allemaal ziet.
2. Let op enkele details: op de voorgrond liggen o.m. een aantal speelkaarten en een doos met een triktrakspel (Backgammon) met schijven. Wat kun je daaruit afleiden?
3. Let op de gelaatsuitdrukkingen van de figuren. Welke gevoelens kun je daarop aflezen?
4. Het schilderij is getiteld in het Nederlands ('Vechtende boeren') en in het Engels ('Gamblers quarreling'). Welke titel zou jij aan dit schilderij willen geven?
5. Hoe noemen we dit soort schilderijen?
6. Wat zou de bedoeling van de schilder Jan Steen met dit schilderij geweest zijn? De kijker informeren, verwonderen, amuseren, waarschuwen enz.?

Illustratie: Jan Steen, *Vechtende boeren* (1665) (Publiek domein). Bron: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Havicksz_Steen_-_Gamblers_Quarreling_-_89.46_-_Detroit_Institute_of_Arts.jpg

7. Het gedicht *Boerengezelschap* geeft min of meer hetzelfde weer als het schilderij. Het is geschreven en het wordt gezongen in het dialect. Waarom zou daarvoor gekozen zijn?

Boerengezelschap

Stem: 't Waren twee gebroeders stout, etc.

<p>1 Arend Pieter Gijzen, met Mieuwes, Jaap, en Leen, en Klaasje, en Kloentje, die trokken samen heen naar 't dorp van Vinkeveen; want ouwe Frans, die gaf z'n gans, die werd er afgereen.</p> <p>2 Arend Pieter Gijzen die was zo rein in 't bruin, z'n hoed met bloemfluweel die zat hem vrij wat kuin, wat scheefjes en wat schuin, zodat ze bloot, ternauwernood stond half op z'n kruin.</p> <p>3 Maar Mieuwes, en Leentje, en Jaapje, Klaas en Kloen, die waren gekleed nog op het oud fatsoen, in 't rood, in 't wit, in 't groen, in 't grijs, in 't grauw, in 't paars, in 't blauw, zoals de huislui doen.</p> <p>4 Als nou dit volkje te Vinkeveen aankwam, daar vonden ze Keesje, en Teunis, en Jan Schram, en Dirk van Diemerdam, met Sijmen Sloot, en Jan de Dood, met Tijs, en Barend Bam.</p> <p>5 De meisjes van de Vecht, en van de Vinkebuurt die hadden hun tuigje te wonderlijk geschuurd, o, ze waren zo geguurd, maar denk eens: Fij had lange Sij haar onderriem gehuurd!</p>	<p><i>Vinkeveen</i>: dorp in de in de Nederlandse provincie Utrecht, bij Amsterdam. <i>Leen</i>: verkorte vorm van Leendert (een man). <i>afgereen</i>: afgereden.</p> <p>rein: netjes</p> <p><i>kuin</i>: zwierig</p> <p><i>bloot</i>: nauwelijks <i>kruin</i>: hoofd</p> <p><i>Leentje</i> is de Leen uit de eerste strofe (Leendert). <i>op het oud fatsoen</i>: ouderwets <i>huislui</i>: boeren</p> <p><i>Vecht</i>: waterloop <i>tuigje</i>: sleutels, schaartje, mes enz. aan riem <i>geschuurd</i>: opgepoetst <i>geguurd</i>: opgedirkt <i>onderriem</i>: gordelriem</p>
---	---

5 Zij gingen in 't selsip: daar werd zo geschranst,
gedronken, gezongen, gedreumeld en gedanst,
gedobbeld en gekanst,
men riep om wijn, het moest zo zijn,
elk boerman was 'n lanst.

selsip: de gelagkamer
gedreumeld: gebulderd
gekanst: gegokt
lanst: landsknecht,
heerschapp

7 Maar Mieuwes en Trijntje, die zoete slechte
slooi,
die liepen met elkander uit 't huis in 't hooi,
met zulk geflikflooï,
en zulk gewroet, och 't was zo zoet,
mij docht, het was zo mooi!

slooi: eenvoudige sloof
huis: café
geflikflooï: gevrij
gewroet:
handtastelijkheden

8 Aalwerige Arend, die trok het eerste mes,
tegen Piete Krankhoofd, en Korzelige Kes,
maar Brand van Kalenes
die nam een greep, hij kreeg een keep,
met nog een boer vijf zes.

aalwerige: driftige
korzelig: prikkelbaar,
lichtgeraakt
greep: mestvork, riek
keep: steek, snee

9 De meisjes die liepen, en lieten dat geschil,
kannen noch kandelaars, noch niets en stond er
stil;
maar Kloens die stak en hiel
zo dapper uit, dat een veenput
daar dood ter aarde viel.

geschil: vechtpartij
hiel uit: haalde uit
veenput: scheldwoord
voor de inwoners van
Vinkeveen (boerenkinkel)

10 Sijmen nam de rooster, de bezem en de tang,
en wierp ze Ebbert, en Krelis voor de wang,
het goedje ging z'n gang,
hetzij door 't glas, of waar 't ook was;
mijn blijven was niet lang.

rooster: haardrooster
voor de wang: in 't gezicht
goedje: de hele boel
ik ben niet lang gebleven.

11 Gij heren, gij burgers, vroom en welgemoed,
Mijd der boeren feesten, zij zijn zelden zo zoet,
of 't kost iemand zijn bloed,
en drink met mij een roemer wijn,
dat is jou wel zo goed.

vroom: deugdzaam
welgemoed: tevreden
roemer: wijnglas

8. Beluister nu het bovenstaande gedicht en volg daarbij de tekst. Maak ook gebruik van de woordverklaring.

Gezongen versie van dit lied

http://www.liederenbank.nl/sound_extern.php?recordid=506422

9. Het lied begint met een situatieschets. Daar is wat uitleg bij nodig. Het ganstrekken (of gansrijden) was een vorm van volksvermaak, waarbij het de bedoeling was al rijdend de kop van een levende gans af te trekken, terwijl die aan een losse koord of aan een galg opgehangen was. Soms werden daarbij de kop en de nek ingesmeerd met vet of zeep. (Zie afbeelding.) Het spreekt vanzelf dat dit volksvermaak vandaag de dag verboden is. En toch is het nog populair, maar dan wel met een dode gans of een kunstgans natuurlijk. Zie internet.

10. Arend Pieter Gijzen is kennelijk de enige volgens de toenmalige stadsmode geklede aanwezige. Wat was er toen in de mode in de steden? Uit strofe 3 kunnen we afleiden dat de genoemde personen uit strofe 1 traditioneel gekleed zijn, zoals de boeren. Hoe was dat dan?

11. In strofe 4 worden opnieuw namen genoemd, maar die lijken niet allemaal zo onschuldig als de bovengenoemde. Verklaar.

12. Het gezelschap bevindt zich in de kroeg. Wijn werd toen vooral beschouwd als een edele drank, die gereserveerd was voor deftige burgers. Wat gebeurt er met een boer die wijn gaat drinken?

13. 'Mij docht, het was zo mooi' in strofe 7 kunnen we beschouwen als een ironisch terzijde van de dichter. Verklaar.

14. De 'lichtgeraakte' Arent trekt al eerste zijn mes. De overige namen in deze strofe lijken erg op bijnamen of scheldnamen. Kun je die namen verklaren?

15. Wat is de zedenles van dit 'verhaal'? Had je die verwacht na de plastische beschrijving van het gebeuren? Kiest Bredero de kant van de stedelingen of die van de plattelandsbewoners?

16. Bekijk opnieuw het schilderij van Jan Steen. Welke versregel of strofe komt het meest in aanmerking om als onderschrift bij het gedicht te plaatsen? Met andere woorden: welke regels uit het lied worden hier min of meer plastisch weergegeven? Motiveer je antwoord door te verwijzen naar de details op het schilderij. Komt de zedenles van Bredero overeen met het genreschilderij van Jan Steen?

Illustratie: ganstrekken. Afbeelding uit Europa's Länder und Völker. Ein lehrreiches Unterhaltungsbuch für die gebildete Jugend, 1822. (Publiek domein)

Bron:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Ganstrekken#/media/Bestand:Nationalvergn%C3%BCgen_der_Niederl%C3%A4nder.jpg

2. Liedje

1. Lees de onderstaande tekst.

Het overkomt iedereen. Bijna iedereen heeft ervaring met onbeantwoorde liefdes. Volgens een onderzoek van de Amerikaanse psycholoog Roy Baumeister heeft 93 procent van de ondervraagde studenten in de laatste vijf jaar minstens één keer een heftige of redelijk heftige onbeantwoorde liefde gekend. Daarnaast heeft de gemiddelde student vier kortstondige eenzijdige verliefdheden achter de rug. Mannen zitten iets vaker in de rol van verliefde, vrouwen iets vaker in de rol van afwijzer. De adolescentie is de periode bij uitstek voor onbeantwoorde liefdes.

Als het uiteindelijke doel is om hand in hand over het strand te lopen, moeten mensen eigenlijk wel gek zijn om verliefd te worden op iemand die hen niet wil. Hoe raken ze in zo'n frustrerende situatie verzeild? Volgens de psychologen Ellen Bratslavsky en Roy Baumeister zijn er drie situaties waarin onbeantwoorde liefde vaak voorkomt. Een bron van onbeantwoorde liefde zijn platonische vriendschappen. De intimiteit die je deelt in een vriendschap, kan bij de één in de loop der tijd uitgroeien tot meer, terwijl de ander het niet zo had bedoeld.

Veel onbeantwoorde liefdes komen voort uit een kortstondige relatie. Na een paar afspraakjes bloeit de liefde bij de één op, terwijl de ander minder enthousiast raakt. Deze vorm van onbeantwoorde liefde is het meest kwetsend voor het zelfvertrouwen. Afgewezen worden, nadat de ander je heeft leren kennen, is een grote slag. Hij of zij zegt eigenlijk: 'Ik vond je eerst leuk, maar nu ik je beter ken...'

Een populaire theorie over liefde stelt dat mensen verliefd worden op mensen die veel op hen lijken wat betreft aantrekkelijkheid, intelligentie, status en dergelijke. Dat klopt wel, zo zeggen Bratslavsky en Baumeister, maar in eerste instantie kiezen ze de meest aantrekkelijke partner. We komen uiteindelijk wel terecht bij iemand die op ons lijkt, maar worden eerst verliefd op de beste die we kunnen vinden. 'Omhoog vallen' noemen de onderzoekers dat. En iemand die een aantrekkelijker partij is dan jijzelf, is een goede kandidaat voor een stevige onbeantwoorde liefde.

Maar of je nu hopeloos verliefd bent op het mooiste meisje of op de knapste jongen van de klas, op je beste vriend(in) of op je ex, volgens Roy Baumeister zijn de gevoelens in alle gevallen vergelijkbaar. Verliefde mensen hebben pijn, vragen zich vertwijfeld af wat er mis is met hen. Afgewezen worden door iemand van wie je houdt, raakt namelijk de kern van je gevoel van eigenwaarde. Om hun zelfwaardering nog enigszins overeind te houden, verzinnen verliefden allerlei redenen waarom de ander hun gevoelens niet beantwoordt. Een veel genoemde verklaring is 'bindingsangst': de ander heeft wel gevoelens, maar staat er nog niet voor open. Hij is bang dat de ander te dichtbij komt en dat gebeurt uiteraard juist bij mensen die hij het leukst vindt!

Zie: <https://www.psychologiemagazine.nl/artikel/vergeefs-verlangen/>

2. Heb je zelf ook al een onbeantwoorde liefde meegemaakt? Wat heb je toen gedaan? Hoe kun je daar volgens jou het beste op reageren?

3. Lees en beluister nu het volgende gedicht over een onbeantwoorde liefde. Maak bij het beluisteren ook gebruik van de woordverklaringen. De gezongen versie kun je hier vinden:

http://www.liederenbank.nl/sound_extern.php?recordid=94358

Liedje

Op de wijze: Wellustige jongelingen, dat edele

<p>1 's Nachts rusten meest de dieren, ook mensen goed en kwaad, en mijn lief goedertieren is in een stille staat, maar ik moet eenzaam zwieren en kruisen hier de straat.</p>	<p><i>meest</i>: de meeste dieren mijn tedere geliefde ligt te slapen <i>zwieren</i>: rondzwerven</p>
<p>2 Ik zie het zwierig drijven, ik zie de klare maan, ik zie dat ik moet blijven alleen mistroostig staan. Ach lief, wil mij gerijven met troostelijk vermaan.</p>	<p><i>het zwierig</i>: de wolkenlucht <i>gerijven</i>: te hulp komen met troostende woorden</p>

<p>3 Ach lelie hoog verheven, verheven in mijn zin, mijn hoop van mijn leven, gewenste schoon vriendin, wil mij, u jonstig, geven een lieve wedermin.</p>	<p><i>zin</i>: geest <i>gewenste</i>: begeerde <i>jonstig</i>: die u genegen ben <i>wedermin</i>: wederliefde</p>
<p>4 Met hoop en vrees bevangen, met een gestage strijd van zorgen en verlangen, verwacht ik nu ter tijd van u, mijn troost, t' ontvangen 't woord waar men lang om vrijt.</p>	<p><i>gestage</i>: voortdurende <i>zorgen</i>: bezorgd zijn <i>nu ter tijd</i>: op dit ogenblik waar men lang naar hunkert</p>
<p>5 Mijn vruchteloos verwachten mijn kommer niet en blust, zult gij mij heel verachten, och voedster van mijn lust? Maar zie, ik onbedachte klaag nu, zij ligt en rust.</p>	<p>vermindert mijn kwelling niet <i>onbedachte</i>: domme jongen <i>ligt en rust</i>: ligt te rusten</p>
<p>6 Och slaapt gij, mijn behagen, terwijl ik doe mijn klacht? Wat baat mij dan mijn klagen, nu gij de doven slacht? Ik zal 't geduldig dragen, ik wens u goede nacht.</p>	<p><i>behagen</i>: liefste nu gij gelijkt op de doven <i>dragen</i>: verdragen</p>
<p>7 Adieu, prinsesje jeugelijk, mijn vrouw van mijn gemoed, adieu, en droom geneugelijk en slaap gerust en zoet. Ach, 't is mij zo onmeugelijk te rusten als gij doet.</p>	<p><i>jeugelijk</i>: jeugdig <i>gemoed</i>: hart <i>geneugelijk</i>: aangenaam <i>onmeugelijk</i>: onmogelijk <i>als</i>: zoals</p>

4. Beluister ook deze versie, gezongen door de Nederlandse zangeres Roos Blufpand tijdens de Brederoherdenkingsavond op 23 augustus 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=w09E0AxedGQ>

5. We bekijken nu de tekst van het lied. Wat zijn de tegenstellingen tussen de ik-figuur en zijn geliefde?

6. Vanaf het einde van strofe 2 richt hij zich rechtstreeks tot haar. Hij noemt haar achtereenvolgens: 'lief', 'lelie hoog verheven', 'mijn hoop van mijn leven', 'gewenste schoon vriendin', 'mijn troost', 'voedster van mijn lust', 'mijn behagen', 'prinsesje jeugelijk' en 'mijn vrouw van mijn gemoed'. Welke aanspreking vind je de beste? Waarom?

7. De aanspreking met 'prinses' is een reminiscentie aan de rederijkerslyriek. Verklaar.

7. Op het einde schijnt de dichter zich te verzoenen met de situatie. Waaruit blijkt dat?

8. Op onbeantwoorde liefde kun je heel verschillend reageren. De ik-figuur gaat 's nachts alleen wandelen, misschien langs het huis van de geliefde. Maar is dit wel de juiste reactie? Wat kun je zoal doen in dit geval?

- stiekem briefjes in de bus of in de jaszak van je geliefde stoppen
- proberen om gewoon vrienden te blijven
- je geliefde gewoon negeren
- teleurgesteld zijn, maar toch nog opnieuw beginnen te fantaseren dat je liefde ooit eens beantwoord zal worden
- jezelf isoleren en iedereen uit de weg gaan
- denken dat de 'nee' die je hebt ontvangen, eigenlijk niet gemeend is, maar het gevolg is van een misverstand.
- Enz.

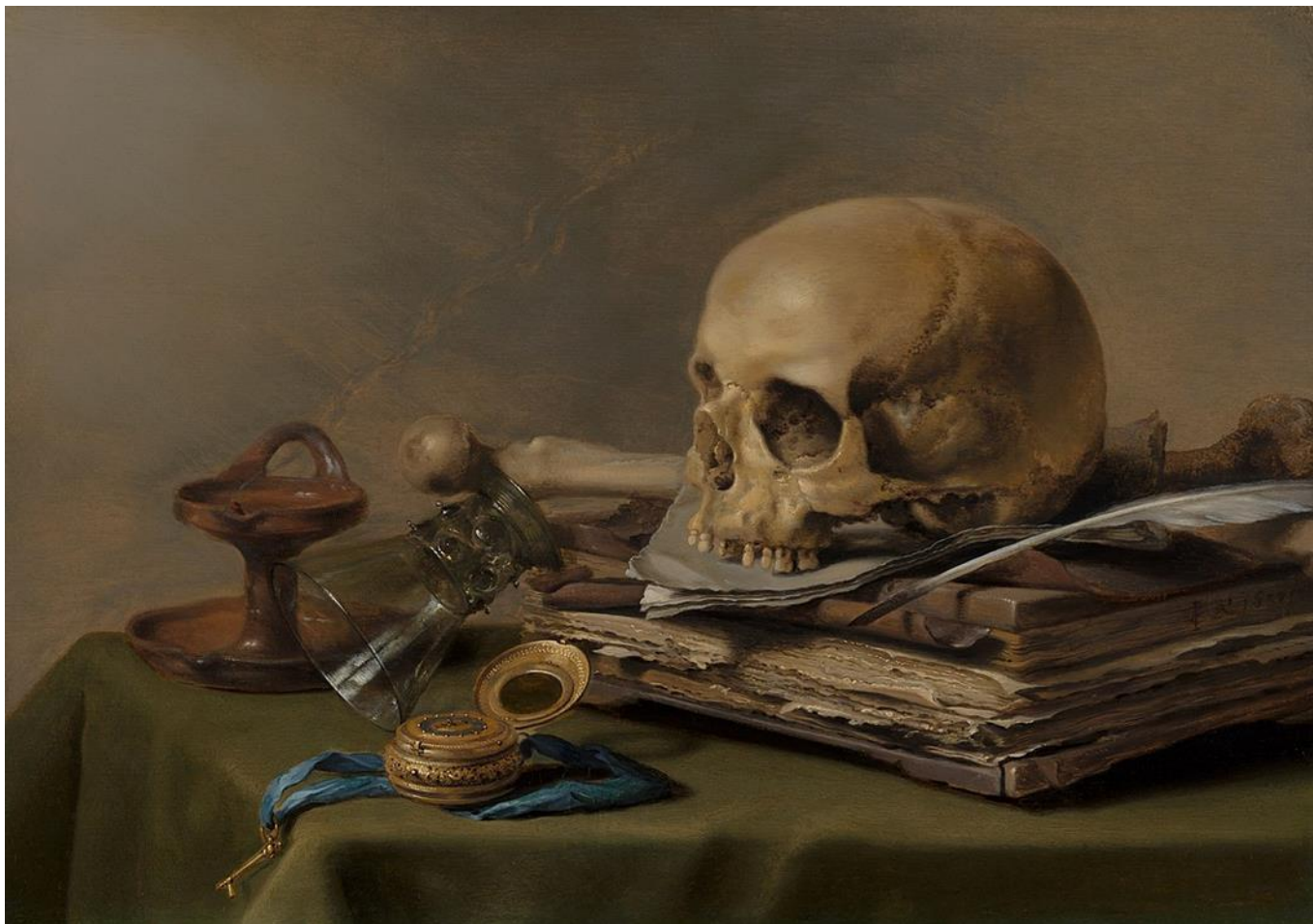
Wat zou jij doen?

9. Welk advies zou je aan de dichter in dit verband willen geven? Schrijf een brief aan de dichter waarin je hem uitlegt wat hij het beste kan doen en laten.

10. Beluister de beide gezongen versies van het gedicht opnieuw. Welke versie verkies je? Vind je die van de Nederlandse zangeres Roos Blufpand moderner en/of overtuigender?

3. Geestig lied

1. Bekijk dit schilderij van Pieter Claesz., een tijdgenoot van Bredero. Welke objecten worden hier afgebeeld?

Illustratie: Pieter Claesz., *Vanitas* (1630) (Publiek domein). Bron: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pieter Claesz - Vanitas Still Life - 943 - Mauritshuis.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pieter_Claesz_-_Vanitas_Still_Life_-_943_-_Mauritshuis.jpg)

2. De titel van het schilderij is *Vanitas*. Vanitas (nutteloosheid, ijdelheid of nietigheid) is een belangrijk thema in de 17de-eeuwse schilderkunst. Het gaat om de symbolische weergave van de vergankelijkheid van het leven, de zinloosheid van het plezier en de zekerheid van de dood. Het thema wordt vaak gebruikt in stillevens. In dit Vanitas-stilleven van Pieter Claesz. uit 1630 staat de tijdelijkheid van het aardse leven centraal. Zowel de menselijke ervaring als de boekenwijsheid stellen niets voor, in vergelijking tot de oneindige wijsheid van God.

3. Wat je op het schilderij ziet, zijn allemaal symbolen van de korte duur, de broosheid, de ijdelheid en de nutteloosheid van het aardse leven. Verklaar.

Geestig lied

(geestig: geestelijk, godsdienstig)

Stem: Ik schouw de wereld aan

<p>1 Wat dat de wereld is, dat weet ik al te wis, God beter 't, door 't verzoeken, want ik heb daar verkeerd en meer van haar geleerd dan van de beste boeken.</p> <p>2 Want of ik schoon al las hetgeen zo kunstig was als goddelijk geschreven, het ging ter ziel noch zin zo nijver mij niet in als 't eigen zelf beleven.</p> <p>3 Nu heb ik 't al verzocht, zo dol als onbedocht, zo rauw als onberaden. Och God! ik heb te blind en al te zeer bemind de dingen die mij schaden.</p> <p>4 Een hoofd vol wind en wijn, een hart vol zucht en pijn, een lichaam gans vol kwalen heeft Venus en de kroes, of zelfs die leide droes, mij dikwijls doen behalen.</p> <p>5 Och, een bedroefd gemoed en een hart zeer verwoed van duizend naberouwen van overdaad en lust, met een ziel ongerust heb ik in 't lest behouwen.</p>	<p><i>al te wis</i>: maar al te goed <i>verzoeken</i>: ondervinden <i>daar verkeerd</i>: mij daar bewogen</p> <p>hoewel (ofschoon) ik alles las</p> <p><i>nijver</i>: vlot als wat ik zelf aan den lijve heb ondervonden. <i>'t al verzocht</i>: 't allemaal beproefd <i>onbedocht</i>: ondoordacht</p> <p><i>zucht</i>: ziekte</p> <p><i>Venus</i>: de omgang met vrouwen <i>die leide droes</i>: de lelijke duivel</p> <p><i>verwoed</i>: uitzinnig door duizendvoudig berouw</p> <p><i>ziel ongerust</i>: verontruste ziel <i>in 't lest</i>: op 't einde</p>
---	--

<p>6 Hoe streng breekt mij dit op: mijn kruifde, krulde kop die brengt mij voor de jaren in mijn tijds lente voort op 't zwart en 't zwetig zwaard veel grijze, grauwe haren.</p>	<p><i>streng</i>: heftig <i>kruifde</i>: kroezige <i>voor de jaren</i>: voortijdig <i>mijn tijds lente</i>: de lente van mijn leven / op mijn zwartbehaarde en bezwete hoofdhuid</p>
<p>7 Wanneer een ander leit gestrekt en uitgespreid en rust met lijf en leden, dan plaagt mij allermeest de kwelling van mijn geest met beulse wredigheden.</p>	<p><i>leit</i>: ligt</p> <p><i>beulse</i>: als van een beul</p>
<p>8 Dan dringt mij door de huid het bange water uit door kommerlijke zorgen. Dies mij het harte barst en wenst, also geparst, de ongeboren morgen.</p>	<p><i>bange water</i>: angstzweet</p> <p><i>geparst</i>: benard <i>de ongeboren morgen</i>: het aanbreken van de nieuwe dag</p>
<p>9 En nimmer ik de dag zo gelukkig zag, dat zij mij vol verblijdde; voorwaar, 'k heb uur noch tijd of elk heeft zijn strijd, zijn lief, zijn leed, zijn lijden.</p>	<p><i>vol</i>: ten volle</p> <p><i>elk</i>: elk van die uren</p>
<p>10 Al 'tgene dat de liên ter wereld kunnen zien of immermeer verwerven, en wens ik niet zo zeer als zalig in de Heer te leven en te sterven.</p>	<p><i>liên</i>: lieden, mensen</p> <p><i>immermeer</i>: ooit</p>

Muzikale uitvoering

<http://www.liederenbank.nl/sound.php?recordid=94487&lan=nl>

4. In dit 'geestig' (ernstig, vroom, godsdienstig) lied toont Bredero berouw over zijn gedrag. Over welke aspecten van zijn gedrag gaat het?

5. Welke fysieke en psychische schade kunnen die zaken aanrichten? Zijn daar ook bewijzen voor?

6. Zou Bredero dit alles ook zelf beleefd hebben of gaat het vooral om en waarschuwing voor anderen?

7. Volgens de calvinistische godsdienst, zoals die in de zeventiende eeuw werd beleefd, kunnen we drie aspecten van het zondebesef onderscheiden, die ook in het lied genoemd worden:

1. De belijdenis van de zonden: hij heeft zich enkel met gevaarlijke aardse genoegens beziggehouden. Het gevolg is een fysieke en psychische ontreddering.
2. Het berouw manifesteert zich in de volgende symptomen: spijt en onrust, aftakeling, angst, slapeloosheid en een onstandvastig gemoed.
3. De inkeer: hij wil zich tot God bekeren, een ander leven gaan leiden en zich met de dood verzoenen.

In welke delen van het gedicht vinden we de drie aspecten van het zondebesef en de symptomen waarin het berouw zich manifesteert terug?

8. Waar tref je het Vanitasmotief in het gedicht aan? Vergelijk met het stilleven van Pieter Claesz.

Illustratie: Gevelsteen in Amsterdam met Bredero's lijfspreuk (CC BY-SA 4.0). Bron: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amsterdam12.JPG>